

Uloga vanjske revizije u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kod poslovnih banaka

Rilović, Ema

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:809630>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Preddiplomski stručni porezni studij

**ULOGA VANJSKE REVIZIJE U SUSTAVU
SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA
TERORIZMA KOD POSLOVNIH BANAKA**

Završni rad

Ema Rilović

Zagreb, srpanj, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Preddiplomski stručni porezni studij

**ULOGA VANJSKE REVIZIJE U SUSTAVU
SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA
TERORIZMA KOD POSLOVNIH BANAKA**

Završni rad

Ema Rilović, 0067566874

Mentor: Prof. dr. sc. Sonja Cindori

Zagreb, srpanj, 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Ema Rilović pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ema Rilović, v.r.

SAŽETAK

Banke imaju iznimno važnu ulogu u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma s obzirom da je temelj njihova poslovanja novac, odnosno zaprimanje novčanih sredstava u obliku oročenih ili a vista depozita te plasiranje novčanih sredstava u obliku kredita. Svojim poslovanjem banke imaju velik utjecaj na nacionalno gospodarstvo i javni interes. Kako bi uspješno pratile te pravodobno zaustavile i prijavile sumnjive transakcije i klijente, banke su dužne uspostaviti sustav unutarnjih kontrola, kojim su propisane kontrole i mjere koje će zaposlenici provoditi u cilju učinkovitog sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Banke su obveznici revizije godišnjih financijskih izvještaja, čime vanjski revizori dobivaju ulogu preventivnog tijela, ukoliko uoče da banka nije poslovala u skladu sa regulatornim okvirom, uspostavljenim unutarnjim kontrolama i mjerama te ukoliko smatraju da sustav unutarnjih kontrola nije učinkovit. U radu se prikazuje na koji način vanjska revizorska društva mogu utjecati na prevenciju sustava pranja novca i financiranja terorizma u poslovnim bankama u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: pranje novca, banke, upravljanje rizikom, interne kontrole, vanjska revizija

ABSTRACT

Banks have an exceedingly important role in the anti-money laundering and counter-terrorism financing system, considering that their business is based on money: receiving funds in the form of fixed-term deposits or a vista deposits and placing funds in the form of loans. Through their operations, banks have a great influence on the national economy and public interest. In order to successfully monitor, prevent and report suspicious transactions and clients, banks are required to establish a system of internal controls, which prescribes controls and measures to be implemented by employees in order to effectively prevent money laundering and terrorist financing. Banks are obliged to audit annual financial statements, which gives external auditors the role of a preventive body, if they notice that the bank did not operate in accordance with the regulatory framework, established internal controls and measures, and if they believe that the system of internal controls is not effective. The paper shows how external auditing companies can influence the prevention of money laundering and terrorist financing systems in commercial banks in the Republic of Croatia.

Keywords: money laundering, banks, risk management, internal controls, external audit

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	1
1.3. Struktura i sadržaj rada	1
2. OSNOVNA OBILJEŽJA VANJSKE REVIZIJE	3
2.1. Pojam i obilježja vanjske revizije	3
2.2. Korisnici financijskih izvještaja	4
2.3. Cilj i načela revizije	5
2.4. Vrste revizije.....	6
2.5. Obveznici revizije.....	7
3. MJERE POSLOVNIH BANAKA PRI SPRJEČAVANJU PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA	8
3.1. Osnovna obilježja poslovanja banaka.....	8
3.2. Područja rizika kojima je poslovna banka izložena.....	9
3.3. Osnovna obilježja i metode pranja novca i financiranja terorizma	10
3.4. Mjere poslovnih banaka pri sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma.....	13
3.5. Regulatorni okvir i nadzor obveznika Zakona	16
4. OBVEZE REVIZORA U ANALIZI SUSTAVA SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA KOD POSLOVNIH BANAKA	18
4.1. Temeljni postupci vanjske revizije pri revidiranju poslovnih banaka	18
4.2. Uloga vanjske revizije u prevenciji pranja novca.....	20
4.3. Postupci planiranja pri revidiranju sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kod poslovnih banaka	21
4.4. Postupci testiranja pri revidiranju sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kod poslovnih banaka	23
4.5. Usporedba prijave sumnjivih transakcija Uredu od strane banaka i revizora u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2014. – 2020. godine	24
5. ZAKLJUČAK	26
POPIS LITERATURE	27
POPIS TABLICA.....	30

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada jest prikazati na koji način vanjska revizorska društva mogu utjecati na prevenciju sustava pranja novca i financiranja terorizma u poslovnim bankama u Republici Hrvatskoj. Uloga banaka u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma iznimno je važna s obzirom da je temelj njihova poslovanja prenošenje novčanih sredstva, čime snažno utječu na nacionalno gospodarstvo i javni interes. Ukoliko uoče sumnjive klijente ili transakcije, banke će odbiti ili prekinuti takve poslovne odnose ili transakcije, a pritom su ih dužne i prijaviti. Sustavom unutarnjih kontrola banke propisuju pravila, kontrole i mjere koje će se provoditi radi prevencije i detekcije rizika s kojima se banka susreće. Time su propisane i mjere koje se provode s ciljem učinkovitog sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Kao obveznici revizije godišnjih financijskih izvještaja, vanjski revizori dobivaju ulogu preventivnog tijela za provjeru usklađenosti unutarnjih kontrola i mjera banke s regulatornim te ocjenu učinkovitosti sustava unutarnjih kontrola. Vanjski revizori provjerom transakcija i kontrola unutar redovite revizije godišnjih financijskih izvještaja, ali i putem revizije određene izvještajem za potrebe Hrvatske narodne banke, mogu ispitati i ocijeniti prikladnost unutarnjih kontrola i mjera koje banka poduzima kako bi spriječila pranje novca i financiranje terorizma. Cilj ovog rada jest objasniti djelatnost vanjske revizije, sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj, rizike s kojima se banka susreće i mjere koje je obvezna poduzeti te postupke vanjskih revizora pri ocjenjivanju istih.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Prilikom pisanja ovog završnog rada korištena je stručna literatura: knjige, zakoni, pravilnici, časopisi, stručni članci te internetske stranice. Internetske stranice koje su korištene su stranice Hrvatske narodne banke, Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga, Narodnih novina, stranice sveučilišta, revizorskih društava te druge stranice navedene u popisu literature.

1.3. Struktura i sadržaj rada

Rad je podijeljen u pet poglavlja. U prvom poglavlju, odnosno u uvodnom dijelu rada nalaze se predmet i cilj rada, korišteni izvori i metode prikupljanja te sadržaj i struktura rada gdje je

sažeto prikazan koncept i struktura ovog rada. U drugom poglavlju „Osnovna obilježja vanjske revizije“ opisana je djelatnost i svrha vanjske revizije, korisnici financijskih izvještaja, cilj i načela revizije, koje vrste revizije postoje i tko su sve obveznici revizije. U trećem poglavlju „Mjere poslovnih banaka pri sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma“ opisana je djelatnost i osnovna obilježja poslovanja banaka, područja rizika kojima je banka izložena, metode i obilježja pranja novca i financiranja terorizma kao i zakonodavni okvir obveznika sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. U četvrtom poglavlju „Obveze revizora u analizi sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kod poslovnih banaka“ pojašnjeni su postupci koje vanjski revizori provode u prethodnoj reviziji i u završnoj reviziji poslovnih banaka, na koji način utječu na prevenciju pranja novca pomoću navedenih postupaka te kako su u promatranom razdoblju od 2014. do 2020. godine revizori i banke prijavljivali uredu sumnjive transakcije. U zaključku rada objedinjava se sve napisano u prethodnim poglavljima te se donosi zaključak o utjecaju vanjske revizije te o mogućnosti unaprijeđena istog.

2. OSNOVNA OBILJEŽJA VANJSKE REVIZIJE

2.1. Pojam i obilježja vanjske revizije

Globalizacijom i sve većim oscilacijama na tržištu dolazi do mnogobrojnih promjena koje korisnici financijskih izvještaja nisu uvijek u mogućnosti sustavno pratiti kako bi kvalitetno donosili uspješne poslovne odluke. Zbog toga se sve više oslanjaju na vjerodostojne podatke i procjene neovisnih trećih strana nastale prikupljanjem podataka o poslovnim događajima, usporedbom istih sa važećim zakonima i propisima ili usvojenim standardima i metodama te analizom mogućih vanjskih i unutarnjih rizika na nastavak poslovanja subjekta. Kako bi se korisnici financijskih izvještaja uvjerali u točnost prikazanih pozicija stanja, rezultata poslovanja i novčanih tokova te ispravnost ocijenjenih rizika i procjena u istima, oslonit će se na neovisno mišljenje vanjskog revizora, kao potvrdu da su financijski izvještaji pregledani od neovisne strane. Financijski izvještaji obuhvaćaju: izvještaj o financijskom položaju, izvještaj o dobiti, izvještaj o novčanim tokovima, izvještaj o promjeni glavnice te bilješke uz financijske izvještaje. Prema Zakonu o reviziji (2018) vanjska revizija jest proces provjere i ocjene podataka prikazanih u financijskim izvještajima i konsolidiranim financijskim izvještajima obveznika te provjere i ocjene podataka i metoda koje se primjenjuju pri evidentiranju računovodstvenih događaja i sastavljanju financijskih izvještaja. Na temelju navedenih provjera i ocjena vanjska revizija pruža stručno i neovisno mišljenje o istinitosti i objektivnosti financijskog stanja, rezultata poslovanja i novčanih tokova. Uloga revizije time obuhvaća zaštitu interesa vlasnika kapitala, stvaranje realne i objektivne informacijske podloge za upravljanje te pomoć u pribavljanju dodatnog kapitala smanjenjem rizika ulaganja. Korisnicima financijskih izvještaja vanjska je revizija potrebna kako bi se uvjerali da informacije sadržane u financijskim izvještajima nisu pristrane, odnosno da se podacima navedenim u izvještajima ne manipulira od strane menadžmenta kako bi se poslovanje prikazalo boljim ili lošijim, ovisno o interesima menadžmenta (Kleišić, Mamić Sačer, Žager, 2020).

2.2. Korisnici financijskih izvještaja

Prema Kleišić, Mamić Sačer i Žager (2020) korisnici financijskih izvještaja i neovisnog revizorskog mišljenja su:

- a) vlasnici poduzeća (najčešće dioničari) – često nemaju dovoljno znanja i iskustva u računovodstvu kako bi ocijenili jesu li podaci u financijskim izvještajima prikazani na istinit i fer način, niti znanja o računovodstvenim politikama kako bi procijenili koliki je stupanj zaštite njihova interesa ili postoje li potencijalne prijevarne radnje u poduzeću, stoga im je revizorsko mišljenje veoma bitno;
- b) sadašnji te potencijalni kreditori i investitori – revizorsko mišljenje, kao osiguranje u vjerodostojnost podataka prikazanih u izvještajima, potrebno im je kako bi ocijenili opravdanost sadašnjeg i/ili potencijalnog ulaganja u poduzeće;
- c) menadžment – podatke potrebne za upravljanje menadžment dobiva preko niza posrednika, što povećava rizik da će podaci biti nepouzdana, a upravljanje temeljeno na tim podacima iracionalno, zbog čega im je neovisna procjena treće strane značajna;
- d) poslovni partneri – prije uspostavljanja poslovne veze potrebno je upoznati poslovanje poduzeća i ocjenu boniteta potencijalnog poslovnog partnera, što nije moguće bez objektivnih i pouzdanih podataka (potvrđenih od strane vanjske revizije);
- e) država (vlada i vladine institucije) – uvjerenje u objektivnost i realnost postojećeg stanja u poslovanju poduzeća državi je od interesa, pogotovo ako se radi o velikim poduzećima i/ili poduzećima od javnog interesa, zbog utjecaja na gospodarsku i fiskalnu politiku te učinkovitu alokaciju resursa, stoga neprikladni računovodstveni podaci i pogrešno prikazivanje u financijskim izvještajima mogu uzrokovati probleme ne samo na razini poslovnog subjekta, već i na razini nacionalne ekonomije; i
- f) javnost (društvo u cjelini) – potpuni i ispravni podaci u financijskim izvještajima potrebni su radi zaštite manjih investitora, javnosti financijskih instrumenata te slobode raspolaganja podacima.

Menadžeri mogu namjerno prikazati pristrane informacije radi ostvarenja vlastitih interesa, ali i nenamjerno, nesvjesnim zadovoljavanjem potreba jedne interesne skupine na štetu druge. Neovisno mišljenje vanjskog revizora korisnicima pruža veće povjerenje u prezentirane podatke, odnosno u njihovu vjerodostojnost, čime će se njihova sigurnost oko donošenja ispravnih odluka o ulaganju povećati. Potražnja za revizijskim uslugama nastat će i zbog interesa korisnika za visokom kvalitetom prezentiranih podataka. Također, ukoliko se radi o

složenim podacima, korisnici će više potraživati revizorske usluge, zbog stručnosti i iskustva u njihovu tumačenju i pretvorbi. Što su podaci složeniji to je i veća mogućnost nenamjernih pogrešaka, a korisnici nisu uvijek dovoljno upućeni i stručni da bi ih sami znali prepoznati, stoga se mogu osloniti na neovisno mišljenje (Soltani, 2010).

2.3. Cilj i načela revizije

Temeljni cilj vanjske revizije jest osigurati istinit i fer prikaz financijskog položaja i uspješnosti poslovanja poduzeća u financijskim izvještajima. Kako bi se to osiguralo, potrebno je provesti revizijske postupke provjere postojanja i učinkovitosti sustava internih kontrola, računovodstvenog evidentiranja poslovnih događaja (radi utvrđivanja mogućih pogrešaka ili računovodstvenih manipulacija) te načina izrade financijskih izvještaja, kako bi se utvrdilo poštivanje propisa i pravila struke pri sastavljanju financijskih izvještaja, odnosno jesu li pozicije iz glavne knjige ispravno razvrstane, grupirane i prikazane na odgovarajućim pozicijama u financijskim izvještajima (Tintor, 2019).

Ključni dio revizorskog izvješća jest odlomak koji se odnosi na izražavanje mišljenja. Pozitivnim mišljenjem potvrđuje se istinit i fer prikaz financijskog položaja i uspješnosti poslovanja subjekta u svim materijalno značajnim odrednicama. Negativno mišljenje predstavlja suprotno, odnosno neusklađenost financijskih izvještaja s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja. Postoji i mišljenje s rezervom, koje upućuje da pojedini dijelovi financijskih izvještaja nisu u primjenjivom okviru financijskog izvještavanja. Revizor se također može suzdržati od izražavanja mišljenja, ukoliko smatra da nije prikupio dovoljno dokaza i dokumentacije potrebne za obavljanje revizijskih procedura (Sever Mališ, 2021).

Klešić, Mamić Sačer i Žager (2020) opisali su temeljna načela revizije kao:

- načelo zakonitosti – temeljeno na zahtjevu da se pri obavljanju revizije potrebno pridržavati postojećih zakonskih propisa, odnosno svih propisa ustanovljenih od nadležnog državnog tijela zakonskog karaktera te normi ponašanja proizašlih iz uobičajeno dobrog poslovanja (primjerice Hrvatski i Međunarodni standardi financijskog izvještavanja te Međunarodni revizijski standardi);

- načelo profesionalne etike – odnosi se na pravila ponašanja kojih se svaki revizor mora pridržavati kako se ne bi narušio dignitet struke, zbog čega se donose nacionalni kodeksi profesionalne etike;
- načelo neovisnosti – jedno od najvažnijih načela revizije, kojim se zahtijeva neovisnost i potpuna samostalnost revizora od procesa planiranja revizije do završetka i donošenja mišljenja revizora, odnosno revizor se u procesu revizije ne smije rukovoditi zahtjevima menadžmenta poduzeća, mora imati pristup svojoj potrebnoj dokumentaciji te mora težiti potpunom i korektnom izvješću o izražavanju mišljenja;
- načelo stručnosti i kompetentnosti – revizor mora biti stručno obrazovan (potrebno je imati visoko stručno obrazovanje) te imati znanja temeljem kojih će moći kvalitetno obaviti poslove revizije (zahtijeva se odgovarajuće praktično iskustvo);
- načelo odgovornosti – predstavlja odgovornost revizora za učinjene propuste u poslovanju;
- načelo dokumentiranosti – svaka poslovna promjena mora biti dokumentirana, odnosno revizorsko mišljenje mora se temeljiti na dokazima i radnoj dokumentaciji (radnim papirima) koja će potkrijepiti iskazivanje ispravnog revizijskog mišljenja, ukazati način na koji je revizija obavljena te predstavljati značajnu pomoć pri nadzoru revizije; te
- načelo korektnog izvješćivanja – revizor se obvezuje na suzdržano mišljenje, ukoliko ne postoji mogućnost izražavanja mišljenja, najčešće zbog nedovoljnog pristupa potrebnoj dokumentaciji.

2.4. Vrste revizije

Temeljne vrste revizije su interna i eksterna revizija (prema subjektu koji provodi ispitivanje), revizija poslovanja (uvid) i revizija financijskih izvještaja (prema objektu ispitivanja) te komercijalna i državna revizija (prema području ispitivanja). Interna revizija pruža neovisno i objektivno jamstvo kvalitete poslovanja i načine poboljšanja kvalitete poslovanja. Ona je savjetodavna aktivnost, pomaže poduzeću da ispuni ciljeve i ostvari dodanu vrijednost temeljem procjenjivanja i poboljšanja učinkovitosti sustava upravljanja rizicima, internih kontrola te korporativnog upravljanja. Služi se ciljevima, politikama i internim pravilima poduzeća, ali i zakonskim propisima. Eksterna revizija temelji se na provjeri istinitosti prikazanih podataka u financijskim izvještajima, dok je kvaliteta poslovanja sekundarna, ali može biti značajna prilikom upoznavanja poslovnog modela poduzeća i obavještanju javnosti o vremenskoj neograničenosti poslovanja. Revizija poslovanja (uvid) temelji se na ispitivanju

dijela ili cijelog poslovanja poduzeća u cilju poboljšanja donošenja odluka te u konačnici uspješnosti poslovanja poduzeća. Provodi se na zahtjev menadžmenta te je u pravilu obavljaju interni revizori, no moguće je angažirati i vanjske (eksterne) stručnjake. Revizija financijskih izvještaja predstavlja postupak preliminarnih postupaka, procjene rizika, utvrđivanja i ocjenu strategije i sustava internih kontrola, pribavljanje dokaza i testiranje te oblikovanje mišljenja i sastavljanje izvješća revizora. Komercijalna revizija predstavlja neovisnu, eksternu reviziju, dok se državna revizija obavlja od strane Državnog ureda za reviziju kao neovisne organizacije kojom je zakonom određen djelokrug rada (npr. državni prihodi i rashodi, jedinice državnog sektora i lokalne i područne (regionalne) samouprave, proračunskih korisnika, trošenje sredstava Europske unije i slično). Državna revizija ima za cilj utvrditi troše li se državna (javna) sredstva namjenski i racionalno (Sever Mališ, Žager, 2020).

2.5. Obveznici revizije

Zakonom o računovodstvu (2023) propisani su obveznici revizije godišnjih financijskih izvještaja:

- subjekti od javnog interesa te veliki i srednji poduzetnici koji nisu subjekti od javnog interesa (revizija konsolidiranih i pojedinačnih godišnjih financijskih izvještaja);
- poduzetnici koji su matična društva velikih i srednjih grupa poduzetnika (revizija konsolidiranih godišnjih financijskih izvještaja);
- dionička društva, komanditna društva i društva s ograničenom odgovornošću (revizija konsolidiranih i pojedinačnih godišnjih financijskih izvještaja) čiji pojedinačni i konsolidirani podaci u godini koja prethodi reviziji ispunjavaju dva od tri navedena uvjeta:
 - o ukupna aktiva veća je od 1.990.842,13 eura (15.000.000,00 kuna);
 - o prihodi su veći od 3.981.684,25 eura (30.000.000,00 kuna); te
 - o prosječan broj radnika u poslovnoj godini iznosi najmanje 25,
- poduzetnici koji su podnijeli zahtjev za uvrštenje vlastitih vrijednosnih papira na uređeno tržište (revizija konsolidiranih godišnjih financijskih izvještaja); te
- poduzetnici koji su sudjelovali u poslovnim spajanjima, pripajanjima, u ulozi preuzimatelja pri podjelama ili novoosnovana društva (revizija godišnjih financijskih izvještaja).

3. MJERE POSLOVNIH BANAKA PRI SPRJEČAVANJU PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA

3.1. Osnovna obilježja poslovanja banaka

Poslovne banke su depozitno kreditne institucije čije se poslovanje primarno temelji na pružanju financijskih usluga primanja depozita, odobravanja kredita te obavljanja novčanih transakcija. Njihova je djelatnost od ključnog interesa javnosti, s obzirom da one ostvaruju vlastite, ali i interese za dobrobit šire zajednice. Prikupljanjem depozita, odnosno štednjom, te daljnjim plasiranjem tih sredstava alociraju ista i time pridonose učinkovitosti čitavog gospodarstva. Osnovna obilježja banaka karakteriziraju ih kao institucije platnog prometa koje primaju depozite od najšire javnosti u obliku oročenih ili a vista depozita te odobravaju kredite. Međutim, poslovanje banaka je diversificirano, stoga one obavljaju i ostale poslove svojstvene drugim institucijama. (Vašićek V., Vašićek D., Broz Tominac, 2020)

Zakon o kreditnim institucijama (2023) razlikuje osnovne i dodatne financijske usluge. Neke od osnovnih financijskih usluga su:

- primanje depozita;
- odobravanje kredita i zajmova;
- otkup potraživanja;
- financijski najam;
- izdavanje garancija;
- trgovanje instrumentima novca, vrijednosnicama (i dr.) za svoj ili račun klijenta;
- platne usluge;
- izdavanje i upravljanje drugim instrumentima plaćanja;
- najam sefova;
- posredovanje pri sklapanju poslova; i
- upravljanje imovinom klijenta.

Neke od dodatnih financijskih usluga su:

- distribucija osiguranja;
- usluge upravljanja platnim sustavima;
- trgovanje zlatom; i
- dostavljanje podataka.

3.2. Područja rizika kojima je poslovna banka izložena

Banke su u svakodnevnom poslovanju sklone rizicima. Potrebno je stabilizirati izloženost i sustavno poboljšavati upravljanje rizicima kako ne bi došlo do velikih gubitaka ili do propasti banke, što bi posljedično ugrozilo i cjelokupni financijski sustav. Rizici kojima su banke izložene mogu se podijeliti u četiri osnovne kategorije: kreditni rizik, operativni rizik, rizik likvidnosti i tržišni rizik.

Kreditni rizik odnosi se na mogućnost neispunjenja prethodno utvrđenih obveza zajmoprimca ili druge ugovorne strane banke. On nastaje pri svakoj dodijeli sredstava dužnicima, a pritom prinosi banke ovise o tome hoće li taj dužnik, odnosno zajmoprimac, otplatiti primljeni dug. Ukoliko banka nema (ili nema prikladne) standarde i interne politike temeljem kojih odobrava zajmove, odnosno ukoliko upravljanje kreditnim portfeljem nije adekvatno i/ili su uvjeti u gospodarstvu loši ili narušeni, postoji veća mogućnost materijalizacije kreditnog rizika. Srodno tome, što je duži rok kreditiranja, postoji veći rizik od smanjenja mogućnosti otplate duga, s obzirom na veću vjerojatnost nepovoljnih promjena financijskog stanja dužnika. Banka će pri odobravanju kredita utvrditi postojanje kreditnog rizika za svakog pojedinog dužnika i temeljem toga rezervirati određeni postotak sredstava za slučaj da zajmoprimac ne vrati dug u unaprijed utvrđenim iznosima i rokovima.

Operativni rizik jedan je od najstarijih u bankarskom sustavu, a predstavlja rizik od nastanka gubitka zbog neprikladnih ili neuspješnih internih kontrola, utjecaja ljudi i sustava ili vanjskih događaja. On uključuje niz potkategorija kao što su: operativna neprekidnost poslovanja, poslovno ophođenje i etika, pravni rizici, sprječavanje pranja novca i terorizam, informacijske tehnologije, usklađenost s regulativom, vanjski suradnici i drugi. Operativni se rizici dijele na unutarnje i vanjske. Unutarnji operativni rizici predstavljaju ljudski faktor, neprikladne i nedosljedne procedure i interne akte banke, pogreške unutarnje revizije, narušene odnose među zaposlenicima, pogreške u informacijskim sustavima, računovodstvene postupke, izvještavanja i drugo, dok se vanjski operativni rizici odnose na rizike zakonskih i političkih utjecaja, provala, krađa, šteta, elementarnih nepogoda itd.

Rizik likvidnosti predstavlja smanjenu sposobnost banke za financiranjem povećanja imovine i podmirivanjem dospjelih obveza, bez da se prouzroče dodatni gubici za banku. Banka se nastoji financirati putem ulaganja sredstava kako bi od istih ostvarila što veći prinos, a da pritom što više smanji troškove tih ulaganja. Praksa pokazuje da je to najučinkovitije kroz kratkoročna zaduživanja (npr. putem depozita) te dugoročne dane zajmove (npr. odobravanjem stambenih

kredita). Međutim, na taj će način doći do ročne neusklađenosti imovine i obveza, što dovodi do rizika likvidnosti, odnosno do smanjenja sredstava za pokrivanje dospjelih obveza. Zbog vanjskih utjecaja i ostalih interesnih skupina, velik je dio rizika likvidnosti također i nesigurnost novčanih tokova banke.

Tržišni rizik odnosi se na moguće gubitke proizašle tržišnim kretanjima cijena imovine koji mogu umanjiti vrijednost bilančnih i izvanbilančnih pozicija te utjecati na trgovanje banke. Financijska imovina koja se u knjigama banke drži s namjerom trgovanja osjetljiva je na promjene u tržišnim cijenama, stoga se i u većini slučajeva drži kratkoročno, a banke će svaki dan određivati fer vrijednost tih pozicija, kako bi pozitivne ili negativne učinke odrazile u računu dobiti i gubitka. Promjene na tržištu koje stvaraju tržišni rizik obuhvaćaju promjene u cijeni roba i dionica, promjene u tečajevima ili promjene kamatnih stopa. Time tržišni rizik obuhvaća robni rizik (promjene cijena robe), valutni rizik (nepredvidljive tečajne promjene), dionički rizik (negativne promjene cijena dionica) te kamatni rizik (negativne promjene kamatnih stopa) (Mećar, 2021)

3.3. Osnovna obilježja i metode pranja novca i financiranja terorizma

„Pranje novca je proces kojim se želi zametnuti trag pravog izvora nezakonito stečenog novca, pri čemu se iskorištava financijski, a sve češće i nefinancijski sektor struke.“ Ono obuhvaća obavljanje radnji uključujući prijenos ili zamjenu novca ili srodne imovine, prikrivanje izvorne prirode, vlasništva, prava ili izvora vezanih s novcem te stjecanje, uporabu ili posjed novca ili srodne imovine (Cindori, 2007).

Prema Katušić Jergović (2007) postoje tri faze pranja novca:

1. Faza polaganja – nezakonito stečena sredstva polažu se u financijski, nefinancijski ili alternativni sustav, odnosno koriste se pri plaćanju kako bi se nabavila određena vrijednost. Ovo je najvažnija faza za otkrivanje i prevenciju *prljavog* novca, s obzirom da je tada najlakše odrediti izvor tih sredstava, zbog čega se najčešće koristi gotovina.
2. Faza oplemenjivanja (ležanja) – nastoji se brojnim legitimnim transakcijama prikriti ilegalan izvor sredstava, zametnuti trag i stvoriti dojam anonimnosti. Dolazi do osnivanja shell poduzeća, krijumčarenja ili promjene valuta, poslovanje putem *off shore* zona itd.

3. Faza integracije – sredstva se integriraju u ekonomiju i financijski sustav čime je ovo najteža faza za prepoznavanje pranja novca i izvornog počinitelja. Mogu se osnovati anonimna poduzeća, stvarati lažni ulazni i izlazni računi, polagati sredstva u poslovnoj banci ili kupovati vrijednosti, sve s ciljem otežanog praćenja izvora sredstava.

Nadziranje sumnjivih transakcija te ostalih zakonom propisanih podataka vezanih za pranje novca te analiza prikupljenih podataka kao i dostavljanje rezultata obavljene analize izvršava Ured za sprječavanje pranja novca (dalje u tekstu: Ured). Ured je financijsko-obavještajna jedinica Republike Hrvatske u sastavu Ministarstva financija koja samostalno i neovisno obavlja poslove propisane Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (Ministarstvo financija, n.d.).

Temeljne zadaće Ureda su prikupljanje, analiza te dostavljanje podataka o gotovinskim, povezanim i sumnjivim transakcijama te prosljeđivanje podataka nadležnim tijelima ukoliko se isti analizom utvrde kao sporni (Cindori, 2010). U Godišnjem izvješću o radu Ureda objavljenom za 2019. godinu, okarakterizirano je nekoliko pojedinačnih slučajeva koji se učestalo ponavljaju u Republici Hrvatskoj i koje je, sukladno svojim temeljnim zadaćama, Ured dostavljao nadležnim tijelima Republike Hrvatske. Navedeno su tipologije pranja novca koje se očituju u uporabi određenih sredstava s ciljem pranja novca:

- fiktivna poduzeća – to su poduzeća čija je djelatnost fiktivna, ne postoje zaposlenici, nema temeljne djelatnosti, a posrednik su stvarnih poduzeća s ciljem neutemeljenih povrata poreza na dodanu vrijednost, na štetu proračuna;
- strani računi državljana – otvoreni s ciljem primitaka i prijenosa ilegalno stečenih sredstva u inozemstvu;
- jednostavna društva s ograničenom odgovornošću – otvaraju se s ciljem prijenosa uplata na račun u banci od strane nekoliko poduzeća, za poslove koji ne postoje, kako bi se u Republici Hrvatskoj višekratno isplatile manje količine gotovog novca i time izbjegla obveza izvještavanja o transakcijama;
- račun za provođenje uplata vezanih uz domaće i inozemne računalne prijekave; te
- internetsko bankarstvo – dovodi do brzog prenošenja sredstava što smanjuje mogućnost otkrivanja pranja novca (Ministarstvo financija, n.d.).

Osim prethodno navedenih, tipologije pranja novca karakteristične za pravne osobe su: poslovanje preko *off shore* zona (liberalna područja s niskim postotkom poreznih obveza i izraženom bankarskom tajnom) te nerezidentni računi u istima, fiktivni ugovori i računi,

polaganje gotovog novca u financijski sustav te front i shell poduzeća (front obavljaju legalne, a shell ilegalne poslove s ciljem prikrivanja pranja novca). Tipologije karakteristične za fizičke osobe su: krijumčarenje novca, gotovinske i povezane transakcije, inozemni priljevi, mjenjački poslovi te kreditne linije. (Cindori, 2010)

Prema Zakonu o sprječavanju novca i financiranju terorizma (2023) (dalje u tekstu: „Zakon“), neki od obveznika koji moraju provesti mjere za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma prije i/ili tijekom transakcija te pri sklapanju pravnih poslova s ciljem stjecanja ili korištenja imovine te u ostalim propisanim oblicima su:

- a) kreditne institucije – pravne osobe koje imaju dozvolu za rad od strane Hrvatske narodne banke (dalje u tekstu: „HNB“), čija je temeljna zadaća primanje depozita i davanje kredita iz vlastitih sredstava (to su banke, štedne banke ili stambene štedionice);
- b) kreditne unije – organizacije sa objedinjenim ušteđevinama koje se međusobno razmjenjuju članovima iste;
- c) Hrvatska banka za obnovu i razvitak;
- d) Hrvatska pošta d.d. – u dijelu poslovanja s poštanskim novčanim uplatnicama;
- e) institucije za platni promet – pravne osobe koje imaju odobrenje od HNB-a za pružanje platnih usluga;
- f) društva za upravljanje investicijskim fondovima i investicijski fondovi s unutarnjim upravljanjem;
- g) dobrovoljni mirovinski fondovi;
- h) revizorsko društvo i samostalni revizori, porezni savjetnici, odvjetnici, javni bilježnici;
- i) društva koja pružaju investicijske usluge, poslove životnih osiguranja, faktoring i leasing društva, ovlaštene mjenjači, priređivači igara na sreću i ostala društva propisana Zakonom.

3.4. Mjere poslovnih banaka pri sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma

Banke su, kao obveznici Zakona, dužne provoditi sljedeće mjere pri sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma:

1. Mjere za procjenu rizika te izrade i dopunjavanja liste indikatora – obuhvaćaju analizu i izradu sveobuhvatne procjene rizika na način da se uspostavi popis indikatora sumnjivih transakcija i stranaka uz obvezu zaštite podataka. Uz prethodno uspostavljeni interni akt (pravilnik), popis indikatora će poslužiti za procjenu klijenata, područja, poslovnih odnosa, proizvoda i usluga te drugih rizičnih skupina. Procjena rizika mora se provesti prije nego što se uspostavi poslovni odnos ili provede transakcija. Banka će klijente smatrati visokorizičnima ukoliko su politički izložene osobe, ukoliko im je zabranjeno obavljanje trgovačke djelatnosti u vlastitoj zemlji, neprofitne organizacije ili dobrotvorne organizacije čije se poslovanje ne nadzire, klijente koji obavljaju neobjašnjive ili neuobičajene transakcije te sve klijente za koje postoji sumnja da obavljaju transakcije u ime druge osobe ili obavljaju sumnjive transakcije. Banka će smatrati visokorizičnim transakcije klijenta koji ima sjedište u trećoj državi, državi koja ima međunarodne sankcije, koja ima izražen stupanj organiziranog kriminala ili terorističkih aktivnosti, državi koja se smatra *off shore* zonom, kao i bilo kojoj državi koju subjektivno procijeni rizičnom. Banka će procijeniti visokorizičnim poslove pravnog ili računovodstvenog savjetovanja te sudioništvo pri osnivanju poduzeća. Sve prenosive financijske instrumente koji su izdani ili glase na donositelja ili fiktivnog primatelja ili kod kojih postoji prijenos predajom ili nije navedeno ime korisnika, banka će svrstati pod visokorizične (Masnjak, 2010).

2. Uspostavljanje internih politika, kontrola i postupaka upravljanja rizicima od pranja novca i financiranja terorizma – odnosi se na interne dokumente kojih se moraju pridržavati svi zaposlenici u okviru obavljanja poslova vezanih uz sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma (Hrvatska gospodarska komora, 2018).

3. Mjere dubinske analize klijenata – obuhvaćaju identifikaciju klijenta (stranke ili stvarnog vlasnika) iz pouzdanih izvora, prikupljanje podataka i neprestano nadziranje namjene i prirode poslovnih odnosa, a primjenjuju se prvenstveno u Zakonom propisanim slučajevima:

- a) uspostave poslovnog odnosa sa klijentom;
- b) povremenih pojedinačnih ili višestrukih transakcija od najmanje 10.000 eura;
- c) povremenih transakcija prijenosu novčanih sredstava od najmanje 1.000 eura;

- d) pružanja usluga igara na sreću ili sličnim transakcijama kupnje ili zamjene žetona od najmanje 2.000 eura;
- e) sumnje u vjerodostojnost i adekvatnost zaprimljenih podataka o klijentu; i
- f) postojanog razloga za sumnju na pranje novca i financiranje terorizma u vezi stranke ili transakcije.

Prema Zakonu banka je dužna provesti mjere dubinske analize prije uspostavljanja poslovnog odnosa s klijentom te prije obavljanja transakcija navedenih pod b), c) i d). Banka može otvoriti račun klijentu prije nego što je provjerila njegov identitet ili identitet stvarnog vlasnika, ukoliko postoje mehanizmi kojima se dokazuje da klijent ili netko u njegovo ime ne provodi transakcije prije nego što identitet bude provjeren. Ukoliko ne može provesti primjerene mjere dubinske analize banka ne smije uspostaviti poslovni odnos sa klijentom ili obaviti transakciju, odnosno mora isto prekinuti i procijeniti hoće li obavijestiti Ured o sumnji na pranje novca i financiranje terorizma.

Pri provođenju mjera dubinske analize banka ima uspostavljene standardizirane obrasce, odvojene za fizičke i pravne osobe. Unutar obrazaca, podaci koje banka prikuplja za fizičke osobe su opći podaci o: imenu i prezimenu, državljanstvu, prebivalištu, rođenju, identifikacijskom broju i ispravi, za fizičke osobe te o: nazivu, pravnom obliku, sjedištu, identifikacijskom broju, za pravne osobe. Banka će prikupljati i dodatne podatke o: zaposlenju, mjesečnim i godišnjim primanjima, svrsi otvaranja računa te očekivanja o transakcijama na računu. Banka može prikupljati i porezne podatke, odnosno porezni broj i država čiji je klijent porezni obveznik. Prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili obavljanja transakcije, Banka mora utvrditi je li klijent politički izložena osoba, odnosno je li klijent sudjelovao u protekloj godini na istaknutoj javnoj dužnosti (popis istih objavljuje Ured), što uključuje i sudjelovanje njegove uže obitelji ili sudjelovanje bliskih suradnika. Ukoliko klijent odgovori potvrdno, mora označiti oblik političke izloženosti, čime se automatski svrstava u rizičnu skupinu, a za provedbu ili nastavak poslovnog odnosa potrebno je odobrenje višeg rukovodstva, utvrđivanje podrijetla imovine te detaljnije i trajnije praćenje tog poslovnog odnosa (Hrvatska poštanska banka d.d., n.d.).

Prema Zakonu, banke su dužne provoditi mjere pojednostavljene i pojačane dubinske analize svojih klijenata. Ukoliko banka procjeni da postoji nizak rizik vezan uz klijenta ili transakciju (poduzeća čiji su financijski instrumenti uvršteni na burzu, javnopravna tijela, klijenti s prebivalištem na području države članice i slično), banka provodi mjere pojednostavljene dubinske analize, koja zahtijeva manji opseg podataka i praćenja transakcija te provjeru

identiteta klijenta ili stvarnog vlasnika nakon uspostavljenog poslovnog odnosa. Međutim, ukoliko je klijent ili stvarni vlasnik svrstan u visokorizičnu skupinu (temeljem političke izloženosti, poslovnih odnosa s financijskom institucijom sa sjedištem izvan Republike Hrvatske, povezanosti s visokorizičnom trećom državom ili izdavanjem vrijednosnica na donositelja i slično) banka će, radi uspješnog upravljanja rizicima, provesti mjere pojačane dubinske analize klijenta, koje obuhvaćaju veći opseg podataka i praćenja transakcija te detaljniju provjeru identiteta klijenta ili stvarnog vlasnika.

4. Postavljanje ovlaštene osobe i zamjenika za provedbu mjera za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma – ovlaštena osoba predstavlja iskusnog zaposlenika banke koji ispunjava uvjete sukladno Zakonu, a koja će surađivati s Uredom, analizirati i nadgledati usuglašenost poslovanja sa Zakonom te sudjelovati u ostalim aktivnostima u banci koje rezultiraju sprječavanjem pranja novca i financiranja terorizma (Hrvatska gospodarska komora, 2018).

5. Provedba trajnog obrazovanja i osposobljavanja zaposlenika obveznika i obveza unutarnje revizije – odnosi se na usmjeravanje i obrazovanje zaposlenih osoba u banci o rizicima i kontrolama te uspostavljanje odjela unutarnje revizije kao neovisne aktivnosti koja će neprestano procjenjivati i davati mišljenja za unaprjeđenje sustava (Ministarstvo financija, n.d.).

6. Suradnja s Uredom – obuhvaća neprestanu suradnju u pogledu dostavljanja dokumentacije i podataka o zakonu i propisima određenim transakcijama, sredstvima i osobama (Cindori, 2010).

7. Čuvanje i zaštita podataka – prema Zakonu banka te zaposlenici banke ne smiju trećoj strani otkriti podatke o prošlim ili tekućim analizama, postupcima te dostavljanju podataka o kojima postoji sumnja na pranje novca ili financiranje terorizma, a podatke koje banka prikupi u poslovanju čuvat će deset godina od raskida poslovnog odnosa, nakon čega će ih obrisati ili uništiti.

8. Uspostavljanje informacijskog sustava – Uprava banke mora uspostaviti informacijski sustav koji je prikladan strukturi banke te kojim se može u potpunosti obaviti procjena rizika i pratiti poslovni odnosi kako bi se pravodobno obavijestio Ured (HNB, 2006).

Prema Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga (2022) detaljnije je razrađena odredba Zakona (članak 54. i 55.) o ograničenjima u poslovanju sa klijentima:

- a) Banka ne smije poslovati sa fiktivnim bankama te klijentima ne smije otvoriti niti voditi anonimne račune, štedne knjižice na šifru ili na donositelja, anonimne sefove, odnosno sve proizvode za koje ne može utvrditi vlasnika. Ovom odredbom Zakon ne propisuje izričitu vrijednost transakcije, već su Banke (odnosno obveznici) dužne provesti vlastite postupke kojima će identificirati klijenta, sukladno odredbama Zakona.
- b) Niti fizičke niti pravne osobe koje obavljaju registriranu djelatnost ne smiju poslovati u gotovini vrijednosti jednakoj ili većoj od 10.000 eura, neovisno radi li se o pojedinačnoj ili o više povezanih transakcija.

3.5. Regulatorni okvir i nadzor obveznika Zakona

Regulatorni okvir su zakoni, uredbе, pravilnici i odluke nadležnih tijela. On služi kako bi se odredile mjere, procedure i postupanja koje su obveznici dužni primijeniti radi sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma te kažnjavanje počinitelja. Temeljni zakon jest Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, koji je u skladu s Direktivom Europskog parlamenta i Vijeća 2008/20/ES od 26.10.2005., o sprječavanju uporabe financijskog sustava za pranje novca i financiranje terorizma. Osim navedenog, Kazneni zakon definira pranje novca i financiranje terorizma te ostalih povezanih kaznenih djela i pripadajućih presuda temeljenih na sudskoj praksi. Kaznenim zakonom određena je zatvorska kazna u trajanju šest mjeseci do pet godina za ostvarenje koristi, prikrivanje ili pomaganje pri ostvarenju imovinske koristi od pranja novca, a ukoliko se radi o financijskom ili drugom poslovanju ili ostvarivanjem veće vrijednosti imovinske koristi, tada je propisana zatvorska kaza u trajanju jedne do osam godina. Detaljnija provedba zakonskih odredbi propisana je Pravilnicima Ministarstva financija Republike Hrvatske. Obveznici su dužni obavijestiti Ured o sumnjivim osobama, sredstvima i poslovnim transakcijama, a obveznici koji posluju s gotovinom dužni su obavijestiti o transakcijama u gotovini od najmanje 10.000 eura i većoj. Pravilnikom je propisano i ispunjavanje osnovnih tehničkih uvjeta u slučaju da se provjera identiteta stranke obavlja putem videoelektroničke identifikacije. Upute o primjeni propisanih mjera navedene su u podzakonskim propisima, odnosno odluka o propisanim postupcima za pružatelje platnih usluga te odluke i pravilnici o postupcima procjena rizika i provedbi mjera pojednostavljene te pojačane dubinske analize. Obveznici su također dužni pridržavati se i Smjernica o rizicima i

usklađenosti donesenih od Europskog nadzornog tijela za bankarstvo (EBA-e) (HNB, 2023). Osim navedenih, prisutne su preporuke FATF-a, Direktiva 2015/849, Mišljenja Ministarstva financija Republike Hrvatske, Međunarodne mjere ograničavanja, dokumenti Zajedničkog odbora europskih nadzornih tijela, interni akti institucija te drugi dokumenti i postupci za koje se očekuje da će ih se obveznici pridržavati (Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, 2015).

Prema Matek i Palić (2022), sudionici sustava za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj su:

- a) preventivna tijela: obveznici, revizori i Ured;
- b) nadzorna tijela: HNB, Financijski inspektorat, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga te Porezna i Carinska uprava;
- c) tijela kaznenog progona: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (policija), Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske (sudstvo) te Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (DORH).

Ukoliko nadzorna tijela, u postupku provedbe nadzora, uoče povredu Zakona i pripadajućih podzakonskih akata te Uredbe EU 2015/847 ili nepravilno postupanje u poslovanju mogu poduzeti mjere davanja pisanog upozorenja, mjere za uklanjanje nezakonitog i nepravilnog postupanja (rješenjem), podnijeti optužni prijedlog i predlagati nadležnom tijelu zabrane, ograničiti, zabraniti ili oduzeti dozvolu za obavljanje određene aktivnosti ili za rad, ukinuti dane suglasnosti ili poduzimati druge zakonom propisane mjere.

4. OBVEZE REVIZORA U ANALIZI SUSTAVA SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA KOD POSLOVNIH BANAKA

4.1. Temeljni postupci vanjske revizije pri revidiranju poslovnih banaka

Prema Zakonu o računovodstvu, poslovne banke svrstavaju se pod obveznike vanjske revizije te su kao takve, prema Zakonu o reviziji, dužne imenovati vanjsko revizorsko društvo najkasnije tri mjeseca prije završetka razdoblja izvještavanja (najčešće poslovne godine). Glavna skupština banke, na prijedlog revizijskog odbora banke, imenuje revizora, s kojim se potom sklapa ugovor (TEB, 2020).

Nakon sklapanja ugovora započinje proces prethodne revizije. U tom procesu vanjski revizor provodi planiranje, odnosno upoznavanje i razumijevanje poslovanja banke kako bi postavio temelje za analiziranje podataka te identificirao rizike unutar poslovanja banke. Taj se proces provodi sukladno standardima:

- MRevS 300 – Planiranje revizije financijskih izvještaja;
- MRevS 315 – Razumijevanje poslovnog subjekta i njegova okruženja te procjenjivanje rizika značajnog pogrešnog prikazivanja;
- MRevS 320 – Značajnost u reviziji; i
- MRevS 330 – Revizijski postupci kao reakcija na procijenjene rizike.

Revizor nastoji upoznati poslovanje banke kako bi prepoznao i ocijenio rizike pogrešnog prikazivanja podataka u financijskim izvještajima. U procesu planiranja, revizor obavlja razgovore s ključnim osobljem u banci te postavlja upite o provođenju internih kontrola, proučava službene publikacije banke, zapisnike sa sastanka Uprave, Skupštine, Nadzornog odbora, Kreditnog odbora, Revizijskog odbora, pregledava interne dokumente, pravilnike i interna izvješća i na temelju tako prikupljenih podataka određuje rizična područja. Ukoliko je revizor prve godine imenovan za obavljanje revizije, određene podatke pribavit će i temeljem sastanka s prethodnim revizorom. Revizor potom istražuje koje su mogućnosti vanjskih utjecaja na banku, odnosno proučava vanjske/inherentne rizike. Revizor također provodi analitičke procedure, na način da usporedi podatke iz financijskih izvještaja za prethodnim razdobljem i sa očekivanim rezultatima ili stavljanjem u odnos financijskih i nefinancijskih podataka dobivenih od banke. Nakon određivanja rizika, revizor određuje značajnost, odnosno iznos čiji bi pogrešni prikaz ili izostavljanje iz financijskih izvještaja mogao biti značajan u donošenju poslovnih odluka. Značajnost se određuje temeljem profesionalne prosudbe revizora (kod

banaka je to najčešće određeni postotak neto imovine) (Miletić, 2011). Fazu završne revizije prvenstveno odlikuju prikupljanje dokaza i radne dokumentacije te provođenje testova detalja i testova kontrola, temeljem prikupljene dokumentacije i unaprijed određenih rizika. Testovi detalja služe revizorima da potvrde točnost stanja u financijskim izvještajima sa prikupljenom dokumentacijom. Njima se detaljno analiziraju računi, poslovne transakcije, rekapitulacije i evidencije, a sve s ciljem provjere ispravnosti prikaza u financijskim izvještajima. Provedba testova detalja može se temeljiti na neovisnoj potvrdi (konfirmaciji) s treće strane, revizor može fizički pregledati određenu dokumentaciju, može odabrati uzorak temeljem posebnih pokazatelja, može prisustvovati obavljanju inventure ili obavljati slične analitičke postupke (IFAC, 2009). Testove kontrola revizor će provesti kako bi prikupio dokaze o operativnoj učinkovitosti internih kontrola. Prilikom testiranja revizor će odrediti temeljne kontrole te prikupljenom dokumentacijom potkrijepiti izvršavanje istih. Primjer testa kontrola u banci može biti test kontrola oročavanja depozita ili odobravanja kredita. Također, revizor će na odabranom uzorku kontrolirati je li banka dužnika svrstala u ispravan portfelj kreditnog rizika i sukladno tome rezervirala određeni postotak sredstava u slučaju da dužnik ne vrati dug djelomično ili u potpunosti. Revizor u razgovoru sa osobljem te prikupljanjem internih procedura utvrđuje rizičnost pozicije te koje kontrole banka provodi pri oročavanju depozita ili odobravanju kredita. Potom na određenom uzorku pravnih i fizičkih osoba, prikuplja svu potrebnu dokumentaciju te provjerava jesu li sve utvrđene kontrole zaista i provedene od strane banke. Revizori mogu paralelno provesti testiranje kontrola i detalja na istom uzorku (tzv. *dual-purpose test*), ukoliko to smatraju potrebnim s obzirom na rizičnost promatrane populacije. Na temelju prikupljenih dokaza i obavljenih postupaka revizor donosi revizorsko mišljenje, što je detaljnije opisano u drugom poglavlju (Pretnar Abičić, 2014).

Banke su dužne revidirane godišnje financijske izvještaje predati HNB-u do 31. ožujka tekuće godine za prethodnu poslovnu godinu, a dužne su ih javno objaviti do 30. travnja tekuće godine za prethodnu poslovnu godinu (FINA, 2023).

4.2. Uloga vanjske revizije u prevenciji pranja novca

Početak 90-ih godina 20. stoljeća vanjska revizija se po prvi puta spominje u izvješćima FATF-a kao profesija koja na alternativan način provjerava jesu li financijske institucije u skladu sa preventivnim mjerama za pranje novca. Međutim, pranje novca obavlja se putem sve složenijih postupaka, čime je revizorima sve teže odrediti nove metode kojima se perači novca služe. Izvješće FATF-a iz 1994. i 1995. opisuje nefinancijski sektor kao djelatnosti koje obuhvaćaju velik raspon aktivnosti i za koje ne postoje pripadajuće zakonske regulative. Kod revizije se navodi postojanje rizika za koje bi se trebalo potaknuti revizore da prijavljuju sumnjive transakcije koje primijete kod klijenata, putem određenih mjera. Od 1997. do 2000. raste svijest o navedenim problemima te se u nekoliko zemalja kao što su Belgija, Finska, Italija i Švedska nametnula obveza nefinancijskom sektoru na provedbu mjera kojima bi se potaknulo preventivno sprječavanje pranja novca ukoliko se isto uoči pri obavljanju redovitih poslovnih aktivnosti (revidiranju poslovanja subjekta). Direktivom 2001/97/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. prosinca 2001. o izmjeni Direktive Vijeća 91/308/EEZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca nefinancijski je sektor postao primoran na primjenu preventivnih mjera, uvođenjem međunarodnih standarda u nacionalno zakonodavstvo. Za uspješnu provedbu preventivnih mjera u praksi potrebno je stručno osposobiti i obrazovati zaposlenike u reviziji. Važnost uloge vanjske revizije u prevenciji pranja novca očituje se kroz nekoliko aktivnosti s kojima bi se revizori mogli susresti prilikom obavljanja redovitih poslovnih aktivnosti analiziranja poslovanja klijenta:

- pokušaji da se značajni iznosi gotovine iz nepoznatog izvora uvrste u financijski sustav;
- poslovanje preko *off shore* zona ili nekooperativnih jurisdikcija; te
- ulaganje u nekretnine iz Republike Hrvatske (ili davanje kredita poduzećima) sa sredstvima koja su protuzakonito stečena u inozemstvu ili putem *off shore* zona i ciljem prikrivanja stvarnog nezakonitog izvora novca.

Neprestanim osposobljavanjem i obrazovanjem revizora upućuje ih se na promišljanje o novim mogućnostima sumnjivih aktivnosti u poslovanju revidiranih subjekata s kojima bi se mogli susresti (Cindori, Prtenjača, 2017).

Vanjska revizija uključena je u prevenciju i detekciju pranja novca i financiranja terorizma kroz redovite procese neovisne revizije godišnjih financijskih izvještaja poslovnih banaka, i u prethodnim i u završnim revizorskim procedurama, prvenstveno kroz:

- procjenu rizika – provjerom sustava internih kontrola i testiranjem istih revizori utvrđuju jesu li banke internim kontrolama obuhvatile sva područja u kojima može doći do pokušaja prijevare ili pranja novca i jesu li postavljene kontrole primijenile prilikom poslovanja s klijentima;
- analitičke postupke – detaljnim testiranjem pojedinih poslovnih transakcija revizori će provjeriti točnost prikazanih transakcija u financijskim izvještajima, jesu li iskazane transakcije potencijalno sumnjive te, ukoliko jesu, jesu li iste na odgovarajući način prijavljene nadležnim institucijama; i
- preporuke – revizori mogu bankama dati preporuke kako poboljšati sustav internih kontrola i time zaustaviti pokušaje pranja novca i financiranja terorizma.

4.3. Postupci planiranja pri revidiranju sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kod poslovnih banaka

Na zahtjev HNB-a, kao tijela nadležnog za nadzor kreditnih institucija, u sklopu vanjske revizije financijskih izvještaja vanjski revizori obaviti će i reviziju sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u banci. Revizija će se obaviti sukladno Zakonu, Odluci o postupku procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma te načinu provođenja mjera pojednostavljene i pojačane dubinske analize stranke, Odluci o odbijanju godišnjih financijskih izvještaja kreditnih institucija i sadržaju revizije za potrebe HNB-a te važećih podzakonskih propisa, Uredbi (EU) 2015/847 o informacijama koje su priložene prijenosu novčanih sredstava, Uredbi (EU) 1889/2005 te ostalih relevantnih smjernica i preporuka u predmetnom području. Revizija će provjeriti i ocijeniti potpunost i ispravnost postupanja banke prilikom:

- upravljanja rizicima;
- obavljanja funkcija kontrole rizika, praćenja usklađenosti i interne revizije;
- upravljanja i stanja informacijskih sustava; te
- izvješća koje banka dostavlja HNB-u.

U okviru provjere ispravnosti upravljanja rizicima, vanjska će revizija ocjenjivati rizike koji mogu imati značajan utjecaj na sigurnost i stabilnost poslovanja banke, odnosno: kreditne, likvidosne, tržišne, kamatne, operativne i ostale rizike te rizik sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Kako bi zaključila pridržava li se banka pravila o upravljanju rizicima, procijenit će jesu li ispunjeni organizacijski zahtjevi, zahtjevi vezani uz sadržaj i donošenje

politika i procedura pojedinih rizika te prikladnost prepoznavanja, mjerenja i praćenja rizika, ali i prikladnost i učinkovitost internih kontrola vezanih uz rizike (HNB, 2022).

Postupak revizije započet će radnjama planiranja, odnosno razumijevanjem Odjela za sprječavanje novca i financiranja terorizma (u daljnjem tekstu: Odjel), internih kontrola i postupaka procjene rizika banke. Vanjska revizija obaviti će razgovore sa zaposlenicima Odjela i unutarnjom revizijom, upoznat će se sa informacijskim sustavom banke, unutarnjim i vanjskim utjecajima, nalazima prethodne revizije, poslovnim okruženjem te će zahtijevati dokumentaciju i pregledati pravilnike i ostale interne procedure kako bi utvrdila postojanje kontrola (FATF, 2013).

U pravilu će revizori zahtijevati sljedeću dokumentaciju:

- a) Opća dokumentacija: najnovije godišnje izvješće Odjela, materijali za poduku i popis zaposlenika prisutnih na poduci za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma, prikaz trenutne organizacijske strukture banke i organizacijske strukture Odjela sa popisom trenutnih zaposlenika, njihovim životopisima te promjenama zaposlenih unutar Odjela u godini za koju se obavlja revizija, interne akte, pravilnike, procedure i upute kojima se uređuje sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma u banci, lista indikatora banke, analiza poslovnog modela i dokumentacija za procjenu rizika od pranja novca i financiranja terorizma, dokumentacija o evidencijama propisana člankom 80. Zakona;
- b) Dokumentacija o klijentima i transakcijama: baza klijenata sa popisom klijenata koji imaju prebivalište ili sjedište u visokorizičnim i trećim zemljama, popis visokorizičnih klijenata sa prikazom vrste klijenta ili sektora industrije, popis izvanrednih i rizičnih transakcija u godini za koju se obavlja revizija, ugovori s trećim stranama;
- c) Ostala dokumentacija: zapisnici sa sastanaka ključnog osoblja vezanih uz sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma kao i zapisnici nadzora regulatora u godini za koju se obavlja revizija, prethodni revizijski nalazi, dokumentacija za informacijski sustav, usvojene preporuke iz prethodnih godina, plan za iduću poslovnu godinu te ostali bitni podaci (Creed, 2019).

4.4. Postupci testiranja pri revidiranju sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kod poslovnih banaka

Nakon što je banka dostavila traženu dokumentaciju, slijedi postupak pregleda, analiziranja i testiranja iste. Revizija će provesti postupak testiranja procjene rizika banke od pranja novca i financiranja terorizma, rizike pojedinačnih poslovnih odnosa i povremenih transakcija te provođenje dubinske analize klijenata. Potrebno je utvrditi je li banka prikupila dovoljno podataka kako bi potkrijepila sve čimbenike rizika, jesu li isti propisani internim aktima, jesu li provedene sve mjere iz dubinske analize, jesu li provedene sve mjere ukoliko je banka utvrdila da je klijent politički izložena osoba, kako je banka postupala sa složenim i neobičnim transakcijama, je li poslovala sa visokorizičnim trećim državama i u okolnostima visokog rizika, je li banka odbila poslovni odnos i transakcije ukoliko nije mogla provesti dubinsku analizu ili ukoliko je imala sumnju da se radi o nezakonitoj prirodi poslovnog odnosa, postoji li, koliko je prikladan i koliko se često revidira sustav procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma i informacijski sustav banke, jesu li interne kontrole učinkovite i primjerene te jesu li sve procjene rizika i pripadajuće promjene uredno obavljene i evidentirane. Provođenjem testova kontrola vanjska će revizija pregledati baze podataka i transakcija, dubinske analize, obavijesti Uredu, upozorenja u informacijskom sustavu, primjerenost i učinkovitost Odjela, sumnjive, složene, povremene i gotovinske transakcije (HNB, 2018). Provedenim dokaznim radnjama vanjska revizija formira detaljne nalaze i zapažanja u provedenoj reviziji, daje preporuke za rješavanje, te pregledava status riješenosti nalaza iz prethodne godine. Potom oblikuje svoje mišljenje o postojećim kontrolama i učinkovitosti sustava te iste ocjenjuje zadovoljavaju li iste regulatorni okvir (Ernst & Young, 2017).

Vanjska revizija ima značajnu ulogu u otkrivanju nedostataka pružanjem objektivnog i neovisnog mišljenja o pristupu banke u okviru sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Ona također pruža pomoć pri razumijevanju, usklađenosti sa zakonom i propisima te provedbom propisanih mjera u praksi (KPMG, 2022).

4.5. Usporedba prijave sumnjivih transakcija Uredu od strane banaka i revizora u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2014. – 2020. godine

Premda su revizori obvezni prepoznavati i prijavljivati rizike i čimbenike koji upućuju da je subjekt kojeg revidiraju uključen u sustav pranja novca ili financiranja terorizma, u Republici Hrvatskoj rijetke su prijave takvih subjekata ili transakcija. U sljedećoj je tablici prikazano usporedno kretanje prijava sumnjivih transakcija Uredu od strane banaka i revizora¹ u razdoblju od 2014. do 2020. godine:

Tablica 1 - Usporedno kretanje prijava sumnjivih transakcija Uredu od 2014. do 2020. godine

Godina	Banke		Revizorska društva	
	PN	FT	PN	FT
2014.	606	0	2	0
2015.	663	7	1	0
2016.	771	5	3	0
2017.	612	4	0	0
2018.	630	4	12	0
2019.	693	11	0	0
2020.	2.243	11	2	0
Ukupno:	6.218	42	20	0

Izvor: <https://mfjn.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143> [27.06.2023.]

U 2014. godini revizori su ukupno prijavili samo 2 sumnjive transakcije, dok su u istoj godini banke prijavile 606 takvih transakcija. U 2015. godini revizori su prijavili 1, a banke 670 sumnjivih transakcija. U 2016. godini revizori su prijavili 3, dok su banke prijavile 776 sumnjivih transakcija. U 2017. godini revizori nisu prijavili niti jednu sumnjivu transakciju, a u istoj su godini banke prijavile njih 616, dok su u 2018. godini revizori prijavili 12 sumnjivih transakcija, a banke njih 634. U 2019. godini revizori ponovno nisu prijavili niti jednu sumnjivu transakciju, dok su banke u istoj godini prijavile njih 704. Najveća razlika prisutna je u 2020. godini, kada su revizori prijavili samo 2 sumnjive transakcije, dok su banke prijavile njih čak 2.254 (2.243 prijave sumnjivih transakcija za pranje novca i 11 za financiranje terorizma). Navedene prijave ne upućuju nužno na postojanje nezakonitih sredstava, već su samo sumnjivog karaktera i na temelju prijave obveznika će se provesti dokazni postupci kako bi se utvrdilo da su ista proizašla iz nezakonitih aktivnosti (Ministarstvo financija, n.d.).

¹ Vanjskih revizora i vanjskih računovođa

Smanjeni broj prijava sumnjivih transakcija upućuje na to da je praksa revizorskih društava u Republici Hrvatskoj usmjerena na srednja i velika trgovačka društva te subjekte niskog rizika, ali i na provjeru subjekata prije sklapanja poslovnog odnosa. Međutim, moguće je da zbog površnog znanja o problematici pranja novca i financiranja terorizma od strane vanjskih revizora dolazi i do propusta pri identificiranju sumnjivih transakcija, što se dugoročno može ispraviti unaprjeđenjem sustava stručnog osposobljavanja i podizanjem svijesti o važnosti provođenja preventivnih mjera (Cindori, Prtenjača, 2017).

5. ZAKLJUČAK

Vanjska revizija kroz provođenje uobičajenih postupaka tijekom revizije godišnjih financijskih izvještaja, ali i tijekom revizije za potrebe HNB-a, sudjeluje kao alternativno tijelo prevencije provjeravajući postojanje, učinkovitost i sveobuhvatnost sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u poslovnim bankama. Poslovne banke uspostavljaju sustav internih kontrola i na taj način nastoje umanjiti mogućnost rizika, no ne mogu ga izbjeći u potpunosti. Unutarnja revizija i Odjel za sprječavanje pranja novca u banci neprestano koordiniraju poslovne aktivnosti banke i nastoje pratiti promjene u zakonodavstvu te u trendovima pranja novca i financiranja terorizma, potom provesti edukaciju zaposlenika i ključnog osoblja o tim promjenama te surađivati s Uredom i tijelima nadzora. Neprestanim tržišnim promjenama koje korisnici financijskih izvještaja nisu uvijek u mogućnosti pratiti, javlja se potreba za neovisnom trećom stranom, odnosno vanjskom revizijom koja će kao stručno tijelo izraziti mišljenje o istinitom i fer prikazu pozicija u financijskim izvještajima. Jednako tako neprestano se mijenjaju i trendovi pranja novca i financiranja terorizma, što dovodi do potrebe za sve većom stručnosti pri otkrivanju sumnjivih transakcija i stranaka. Međutim, trendovi prijavljivanja sumnjivih transakcija uočenih od strane banaka i vanjske revizije nisu paralelni. Razlog može biti u tome što revizorsko društvo provjerava rizičnost klijenata s kojima posluje, ali može biti i nedostatak znanja, stručnog osoblja i sredstava u otkrivanju takvih transakcija. Kako bi se povećala stručnost revizorskih društava, čime bi ista mogla pojačano aktivno sudjelovati u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj, potrebno je povećati edukaciju i osviještenost zaposlenika u revizorskim društvima. Neprestane regulatorne promjene te promjene u trendovima pranja novca i financiranja terorizma iziskuju i neprestano educiranje vanjskih revizora putem edukativnih materijala, obuka, stručnih seminara ili konferencija. Osim edukacije, vanjska revizija (u dijelu IT revizije) trebala bi biti upućena u tehnološki napredak financijskog sektora te sama imati bolje tehnološke uvjete i alate s kojima bi provodila analize i testiranja prikupljenih podataka. Također, kako bi cjelokupan sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma bio učinkovitiji, potrebna je suradnja između tijela koja sudjeluju u prevenciji i nadzoru. Razmjena znanja, podataka i iskustava ubrzat će napredak svih sudionika sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

POPIS LITERATURE

1. Klešić, I., Mamić Sačer, I., Žager, L. (2020) *Državna revizija*. Zagreb: Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, str. 9.-12.
2. Soltani, B. (2010) *Revizija: Međunarodni pristup*. Zagreb: MATE d.o.o., str. 46.-49.
3. Sever Mališ, S., Žager, L. (2020) *Revizija: Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja*. Zagreb: Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, str. 73.-75.
4. Vašiček V., Vašiček D. i Broz Tominac S. (2020) *Računovodstvo financijskih institucija*. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 74.-78.
5. Cindori, S. (2010) *Sustav sprječavanja pranja novca*. Zagreb: Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, str. 21.-31., 175.-184.
6. Mećar, F. (2021) *Rizici u bankarstvu*. Računovodstvo, revizija i financije 9.2021, str. 140.-145.
7. Masnjak, B. (2010) *Procjena i analiza rizika kod sprječavanja pranja novca*. Računovodstvo, revizija i financije 3.2010, str. 111.-118.
8. Miletić, A. (2011) *Revizija računovodstvenih procjena – predrevizija*. Računovodstvo, revizija i financije 4.2011, str. 89.-93.
9. Pretnar Abičić, S. (2014) *Provedba testova kontrola u reviziji*. Računovodstvo, revizija i financije 11.2014, str. 148.-155.
10. Cindori, S. (2007) *Sustav sprječavanja pranja novca*. Financijska teorija i praksa, 31 (1), str. 55.-72. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/12241>
11. Katušić Jergović, S. (2007) *PRANJE NOVCA (POJAM, KARAKTERISTIKE, PRAVNA REGULATIVA I PRAKTIČNI PROBLEMI)*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 14 (2), str. 619.-642. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/89298>
12. Tintor, Ž. (2019) *Važnost revizije kao pokazatelja kvalitete financijskih izvještaja: Obrazovanje za poduzetništvo - E4E*, 9 (2), str. 140.-153. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/335185>
13. Sever Mališ, S. (2021) *Izvješće neovisnog revizora kao instrument za poboljšanje transparentnosti financijskog izvještavanja i kvalitete revizije*. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 19 (1), str. 113.-131. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/260666>
14. Matek, P.P., Palić, S. (2022) *Učinkovitost sustava za sprječavanje pranja novca*. FIP - Financije i pravo, 10 (1), str. 75.-102. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/412539>

15. Cindori, S., Prtenjača, A. (2017) *Revizori kao alternativni segment prevencije pranja novca*. Revizor (1450-7005) 1 (2017), 1, str. 33.-39. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/914216>
16. Narodne novine (2018) *Zakon o reviziji*, 127/17. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/417/Zakon-o-reviziji>
17. Narodne novine (2023) *Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma*, 108/17, 39/19, 151/22. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/117/Zakon-o-sprje%C4%8Davanju-pranja-novca-i-financiranju-terorizma>
18. Narodne novine (2023) *Zakon o računovodstvu*, 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 114/22. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/118/Zakon-o-ra%C4%8Dunovodstvu>
19. Narodne novine (2023) *Zakon o kreditnim institucijama*, 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/20, 151/22. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama>
20. HNB (2022) *Odluka o odbijanju godišnjih financijskih izvještaja kreditnih institucija i sadržaju revizije za potrebe Hrvatske narodne banke*, 22/2019, 139/2022. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/odluka-o-odbijanju-godisnjih-financijskih-izvjestaja-kreditnih-institucija-i-sadrzaju-revizije-za-potrebe-hrvatske-narodne-banke>
21. HNB (2018) *Odluka o postupku procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma te načinu provođenja mjera pojednostavljene i pojačane dubinske analize stranke*, 57/2018. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_06_57_1178.html
22. Ministarstvo financija (n.d.) *Ured za sprječavanje pranja novca*. Dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143> [05.06.2023.]
23. Ministarstvo financija (n.d.) *Unutarnja revizija*. Dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/sredisnja-harmonizacijska-jedinica/unutarnja-revizija/222> [07.06.2023.]
24. Hrvatska gospodarska komora (2018) *POLITIKE, KONTROLE I POSTUPCI ZA SMANJIVANJE I UČINKOVITO UPRAVLJANJE RIZIKOM OD PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA*. Dostupno na: <https://hgk.hr/documents/politike-kontrole-i-postupcipredlozakov10pn5b065ce072ae9.docx> [07.06.2023.]
25. Hrvatska poštanska banka d.d. (n.d.) *Upitnik za provođenje dubinske analize za klijente – fizičke osobe*. Dostupno na:

- https://www.hpb.hr/UserDocsImages/kategorije/Kartice/Debitne_kartice/Upitnik_KY_C.pdf?vel=401553
26. HNB (2006) *SMJERNICE ZA UPRAVLJANJE INFORMACIJSKIM SUSTAVOM U CILJU SMANJENJA OPERATIVNOG RIZIKA*. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/639854/h-smjernice-za-upravljanje-informacijskim-sustavom.pdf/e5579931-e846-47ab-af23-6809debef700> [10.06.2023.]
27. HNB (2023) *Zakonski okvir*. Dostupno na: https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/sprecavanje-pranja-novca-i-financiranja-terorizma/-/asset_publisher/62b7db3014/content/zakonski-okvir [10.06.2023.]
28. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2022) *Službeno stajalište (sjednica Upravnog vijeća 14.07.2022.)*. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/media/7607/2022-07-18-opacic-slu%C5%BEbeno-stajali%C5%A1te-pranje-novca-anonimno-i-identitet.pdf> [10.06.2023.]
29. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2015) *Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za obveznike u nadležnosti Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga*. Dostupno na: https://hanfa.hr/getfile/42189/Smjernice%20SPNFT_26012015.pdf [15.06.2023.]
30. TEB (2020) *Izbor i obveza imenovanja revizora*. Dostupno na: <https://www.teb.hr/novosti/2020/izbor-i-obveza-imenovanja-revizora/> [20.06.2023.]
31. IFAC (2009) *International Standard on Auditing 330: The auditor's responses to assessed risks*. Dostupno na: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/A019%202013%20IAASB%20Handbook%20ISA%20330.pdf> [21.06.2023.]
32. FINA (2023) *Poduzetnici: Predaja godišnjih financijskih izvještaja*. Dostupno na: <https://www.fina.hr/poduzetnici#tko-sto-i-kada-predaje> [23.06.2023.]
33. FATF (2013) *Methodology for assessing compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems*. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Fatf-methodology.html> [25.06.2023.]
34. Creed, F. (2019) *Preparing for your AML Compliance Audit – top tips from the other side*. Dostupno na: <https://fscom.co.uk/blog/preparing-for-your-aml-compliance-audit-top-tips-from-the-other-side/> [26.06.2023.]
35. Ernst & Young (2017) *British Columbia Lottery Corporation: ASSESSMENT OF BCLC'S ANTI-MONEY LAUNDERING (AML) AND SANCTIONS COMPLIANCE PROGRAM*. Dostupno na:

<https://corporate.bclc.com/content/dam/bclccorporate/reports/anti-money-laundering-reviews-and-audits/2017/bi-annual-2017-aml-audit-by-ey.pdf> [27.06.2023.]

36. KPMG (2022) *The importance of carrying out regular independent AML*. Dostupno na: <https://kpmg.com/mt/en/home/insights/2022/05/the-importance-of-carrying-out-regular-independent-aml-audits.html> [27.06.2023.]

POPIS TABLICA

Tablica 1 - Usporedno kretanje prijave sumnjivih transakcija Uredu od 2014. do 2020. godine	24
---	----